

СТУДЕНТСЬКА ПАНЕЛЬ

*Гнатченко Руслана Дмитрівна, студентка,
Національний університет «Києво-Могилянська академія»*

Громадянська освіта в Україні як один з шляхів досягнення Good Governance

Ефективна система державного управління є критично необхідною складовою будь-якою політичної системи. Вже майже 30 років після здобуття незалежності наша держава намагається реформувати стару систему держуправління, шукаючи більш ефективні та демократичні шляхи прийняття політичних рішень та здійснення державної влади.

Якщо подивитися на основні «рейтинги демократії», Україна розвивається доволі повільно, а в останні роки навіть стагнує. Наприклад, відоме щорічне дослідження від Freedom House “Freedom in the World” класифікує Україну у як частково вільну та вільну в залежності від періоду, набравши тільки 2 бали за останній рік (з 60 до 62) [13]. З цього постає питання: яким чином можливо прискорити рух України до демократії, як запобігти монополізації влади та чи в силах це зробити громадянському суспільству?

Як певна таблетка-від-усього, постає новітня концепція державного управління *Good Governance*, що має забезпечити прозорість влади, рівність громадян та відповідальність політиків перед народом. Втім, вона є структурно комплексною концепцією, що має багато різних показників, які працюють у збалансованій екосистемі. Деяких з них можна досягти завдяки активному розвитку громадянської освіти, якій велику увагу приділяв український фахівець із громадянського суспільства Рябов Сергій Геннадійович.

Історія моделі державного управління *Good Governance* починається наприкінці 80-х – початку 90-х років ХХ століття, а саме у 1989 році. Цього року Світовий Банк презентував дослідження «Sub-Saharan Africa – from Crisis to Sustainable Growth». В цьому дослідженні вперше було використано поняття «державне управління» для опису необхідності інституційної реформи та більш ефективного державного сектора в регіоні. Світовий Банк дав державному управлінню наступне визначення: «здійснення політичної влади для управління справами нації». Згодом у щорічній доповіді Світового Банку «Управління в Азії: від кризи до можливостей» було представлено більш чітку концепцію *Good Governance*: у звіті було викладено чотири ключові компоненти GG – підзвітність, прозорість, передбачуваність та активна участь [9:16969].

Наразі, згідно з Економічною та соціальною комісією ООН в Тихоокеанському регіоні та Азії, концепція Good Governance має вісім ключових показників [12:2-3]:

- *Участь.* Під участю мається на увазі громадянська участь як чоловіків, так і жінок у політичних процесах.
- *Верховенство права.* Усі гілки влади мають послуговуватися принципами верховенства права, забезпечується повний захист прав людини, особливо прав меншин.
- *Прозорість.* Прийняті політичні рішення та імплементація цих рішень відбувається згідно законам та нормам, а інформація про це є доступною та забезпечена ефективними урядовими комунікаціями.
- *Реагування.* Ефективне державне управління не має займати непропорційно багато часу, адже це призведе до стагнації.
- *Орієнтація на консенсус.* У суспільстві існує плюралізм поглядів, а владні органи забезпечують посередництво між цими поглядами, аби досягти широкого консенсусу серед громадян.
- *Рівність та інклюзивність.* Жодна із вразливих груп не є вилученою, а навпаки має змогу брати активну участь у суспільних справах.
- *Результативність та ефективність.* Ефективне використання та розподіл ресурсів для забезпечення суспільних потреб.
- *Підзвітність.* Це є ключовою вимогою, оскільки не лише урядові установи, але й приватний сектор та громадські організації повинні бути підзвітними громадськості.

Окрім очевидно прогресивних та позитивних сторін моделі, існують і недоліки, які у своїй статті описує українська дослідниця О. П. Воробйова [1:233]:

1. Проблему процесу.
2. Проблему часу.
3. Проблему згоди.
4. Проблему доступу до інформації при обговоренні.

Політолог О. П. Дем'янчук у своїй роботі застосував SWOT-аналіз задля того, аби оцінити політичні перспективи досягнення Good Governance в Україні. Науковець дійшов до висновку, що досягнення GG можливе лише за відкриття «вікна можливостей», яке зазвичай відбувається у період певних соціально-політичних заворушень. Окрім цього, нагальним є «наявність відповідних конкретних інтересів основних акторів процесу реформування політичних і державних інститутів і їх консенсусу».

Тобто, правлячі політичні еліти мають бути зацікавлені у реформах в першу чергу. Така зацікавленість може виникнути під зростаючим тиском з боку громадянського суспільства. Прикладом цього слугують події лютого 2014 року, бо політичні рішення, укладені тоді, маловірогідно були б укладені без напруженої політичної ситуації [3:13-14]. Отже, основні перепони, які наразі стоять перед

Україною на шляху до досягнення моделі Good Governance можуть бути подолані саме завдяки *громадянській освіті*.

У Концепції громадянської освіти в Україні, сформованою групою авторів, до якої належав С. Рябов, основною метою громадянської освіти є «сформувані особистість, якій притаманні демократична громадянська культура, усвідомлення взаємозв'язку між індивідуальною свободою, правами людини та її громадянською відповідальністю, готовність до компетентної участі у житті суспільства» [6].

Окрім Концепції громадянської освіти, С. Рябов був також залучений до створення Концепції політичної освіти. У ній зазначається, що політична освіта має розповсюджуватися на всі верстви населення, починаючи від пересічних громадян, закінчуючи політиками та держслужбовцями. Мета політичної освіти полягає у «підвищенні рівня політичної культури громадян України, коли люди добре розуміють головні ідеї й принципи демократії, здатні самостійно діяти для захисту власних прав та інтересів, інтересів своїх громад» [4:3].

Громадянська освіта має грати провідну роль у перехідних до демократії суспільствах, на чому і зауважує сам С. Рябов. Як зазначає науковець, громадянська освіта буде слугувати наступним для індивіда [7:56]:

- культивувати права, свободи і гідності людини;
- розвивати вміння індивіда захищати власні права;
- формувати громадянську компетентність;
- розвивати прихильність до демократичних цінностей;
- поширювати критичне ставлення до уряду та його рішень;
- мотивувати індивідів до участі у розв'язанні проблем громадського життя.

Порівнюючи завдання громадянської освіти за Рябовим та ознаки Good Governance, можна зауважити, що на п'ять із восьми ознак моделі, а саме Участь, Верховенство права, Прозорість, Результативність та ефективність, Рівність та інклюзивність та Підзвітність, громадянська освіта матиме позитивний вплив (див. Таблиця 1).

Отже, наразі концепція Good Governance постає як певний ідеал моделі державного управління – прозорої, відповідальної та інклюзивної. Україна, як і більшість інших перехідних суспільств, намагається зробити свої кроки для досягнення Good Governance, але більшості із засадничих принципів цієї концепції не досягти без достатнього рівня громадянської освіти.

Список використаних джерел:

1. Воробйова О. П. Сучасні управлінські моделі New Public Management і Good Governance та їх запровадження в Україні / О. П. Воробйова // Ефективність

- державного управління. – 2015. – №42. – С. 230–234. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efdu_2015_42_28
2. Дем'янчук О. П. Зміни розподілу політичної влади в Україні після весни-2014 / О. П. Дем'янчук // Наукові записки НаУКМА. Політичні науки. – 2014. – Т. 160. – С. 23-28. URL: <http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/3484>
 3. Дем'янчук О. П. Політичні перспективи досягнення «Good Governance» в Україні / О. П. Дем'янчук // Віче. – 2015. – № 22. – С. 10-15. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/viche_2015_22_4
 4. Концепція політичної освіти в Україні / Інститут громадянської освіти Національного університету «Києво-Могилянська Академія». – С. 1-9. URL: https://www.kas.de/c/document_library/get_file?uuid=5b88aees-0bb2-3df3-38ec-c3ba235b64af&groupId=252038
 5. Рябов С. Г. Громадянська освіта і її роль у демократизації українського суспільства / С. Г. Рябов. // Освіта для демократії. – 1999. – С. 1-3.
 6. Рябов С. Г. Концепція громадянської освіти в Україні / С. Г. Рябов, І. В. Жадан, Т. В. Клищенко та ін. – Громадянська Освіта. – 2000. – №33. URL: <http://osvita.khpg.org/index.php?id=976003974>
 7. Рябов С. Г. Особливості громадянської освіти у формуванні політичної культури перехідного суспільства / С. Г. Рябов // Наукові записки НаУКМА. – 2004. – Т. 31 : Політичні науки. – С. 54-64.
 8. Рябов С. Г. Політологічна теорія держави / С. Г. Рябов. // Міжнародний фонд «Відродження». – Київ: Тандем, 1996. – 240 с.
 9. Tripathi R. Good governance: origin, importance and development in India / R. Tripathi // International Journal of Development Research. – 2017. – №7(11). – С. 16968-16970. URL: <https://www.journalijdr.com/sites/default/files/issue-pdf/11084.pdf>
 10. Understanding Good Governance and Democracy / Mandela Washington Fellowship for Young African Leaders. The U.S. Department of State. – 2018. – С. 1-30. URL: https://static1.squarespace.com/static/5c27c93f1aef1d60b29781f9/t/5da85b49183ae61d5f317adf/1571314610434/Good-Governance-Handbook_-final.pdf
 11. Wagener H.-J. How Does Good Governance Come About? On Evolution of Institutions / H.-J. Wagener // Erasmus Law Review. – 2011. – №4. – С. 173-191. URL: https://repub.eur.nl/pub/51375/Volume04_Issue04_Wagener.pdf
 12. What is Good Governance? / United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific. Thailand : Poverty Reduction Section UNESCAP, 2004. – С. 1-3. URL: <https://www.unescap.org/sites/default/files/good-governance.pdf>
 13. Country and Territory Ratings and Statuses, 1973-2020 / Freedom in the World 2020 // A Leaderless Struggle for Democracy. – Freedom House. – 2020. URL: <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2020/leaderless-struggle-democracy>
 14. WGI 2020 Interactive – Worldwide Governance Indicators. World Bank Group. URL: <https://info.worldbank.org/governance/wgi/>

Додатки

Таблиця 1.

Ознаки Good Governance	Результати громадянської освіти за Рябовим («ГО» скорочення для громадянської освіти – прим. автора)
Участь	ГО безперечно буде сприяти активній участі громадян усіх верств у політичному житті.
Верховенство права	Громадяни, знаючи закони та вміючи відстоювати свої позиції, будуть більш гостро реагувати на правопорушення як з боку влади, так і з боку своїх співгромадян, що суттєво знизить толерантність до корупції та змусить всіх більше поважати закон.
Прозорість	У суспільстві буде існувати вимога щодо відкритості процедури прийняття політичних рішень та політичних процесів, оскільки громадяни будуть критично ставитися до цього.
Реагування	Внутрішні державно-політичні процеси, недостатній вплив громадян.
Орієнтація на консенсус	Внутрішні державно-політичні процеси, недостатній вплив громадян.
Результативність та ефективність	Внутрішні державно-політичні процеси, недостатній вплив громадян.
Рівність та інклюзивність	Оскільки ГО має розвивати прихильність до демократичних цінностей, це сприятиме загальному зростанню рівня толерантності та більшій інклюзії.
Підзвітність	Ситуація буде схожа з «Прозорість», бо при вищій залученості громадян у суспільні справи, на владу буди посилюватися тиск щодо підзвітності.